

[The Knowledge Bank at The Ohio State University](#)

Article Title: Zografskie i Mariańskie tetraewangelia jako księgi liturgiczne. Część I:
Etap Głagolski.

Translation: The Zographensis and Marianus Gospels as Liturgical Books. Part
1: The Glagolitic Stage

Article Author: Moszyński, Leszek

Journal Title: *Polata Knigopisnaia*

Issue Date: December 1985

Publisher: William R. Veder, Vakgroep Slavistiek, Katholieke Universiteit, Postbus
9103, 6500 HD Nijmegen (Holland)

Citation: *Polata Knigopisnaia: an Information Bulletin Devoted to the Study of Early
Slavic Books, Texts and Literatures* 14-15 (December 1985): 76-99.

Appears in:

Community: [Hilandar Research Library](#)

Sub-Community: [Polata Knigopisnaia](#)

Collection: [Polata Knigopisnaia: Volume 14-15 \(December 1985\)](#)

ZOGRAFSKIE I MARIAŃSKIE TETRAEWANGELIA JAKO KSIĘGI LITURGICZNE

CZĘŚĆ I: ETAP GŁAGOLSKI

LESZEK MOSZYŃSKI

Powszechną praktyką średniowieczną było wykorzystywanie tetraewangelii w charakterze ksiąg liturgicznych. Umożliwiało to odpowiedni system not marginesowych typujących właściwą perykopę na określony dzień roku kościelnego, którego układ zależał w niemałym stopniu od lokalnych zwyczajów poszczególnych metropolii czy może nawet diecezji. Zagadnienie to wraz z bogatą literaturą przedmiotu dotyczącą praktyki Kościoła Zachodniego przedstawił szczegółowo B. BOLZ w pracy „Najdawniejszy kalendarz gnieźnieński”¹. Praktykę tę stosowano i w najstarszych ośrodkach kościelnych typu cyrylometodejskiego. Podkreślił to już JAGIĆ w swych uwagach do edycji Kodeksu Mariańskiego. Zwracając uwagę na notki marginesowe pisał: „Приписки эти свидетельствуют о намерении, если не первоначального писца, то близкого ему современника, приспособить текст памятника к чтению церковному”². Niestety wynotował zaledwie trzecią część głągolskich not marginesowych i w związku z tym do dziś nie mamy na ten temat szczegółowych informacji³.

Po przestudiowaniu pod tym kątem obu scs. rękopisów głągolskich tetraewangelii⁴ zauważyłem, że różnią się one znacznie stopniem przygotowania do potrzeb liturgicznych. Przed sformułowaniem jednak wniosków końcowych konieczne jest przedstawienie pełnego materiału filologicznego.

- (1) B. BOLZ, *Najdawniejszy kalendarz gnieźnieński według kodeksu MS 1*, Poznań 1971.
- (2) V. JAGIĆ, *Quattuor evangeliorum versionis palaeoslovenicae Codex Marianus glagoliticus*, Berolini-Sanktpeterburg 1883, s. 410.
- (3) Ponieważ sporządzony przeze mnie rejestr perykop Mar. i Zogr. (L. MOSZYŃSKI, *Staro-cerkiewno-słowiański aprakos*, Studia z Filologii Polskiej i słowiańskiej II, Warszawa 1957, s. 373-395) oparty jest wyłącznie na wydaniach Jagicia, teraz, po przestudiowaniu obu rękopisów, zachodzi konieczność jego uaktualnienia.
- (4) Oprócz wydań Jagicia Mar. (przypis 2) i Zogr. (V. JAGIĆ, *Quattuor evangeliorum codex glagoliticus olim Zographensis, nunc Petropolitanus*, Berolini 1879; poprawki do wydania: L. MOSZYŃSKI, *Ze studiów nad rękopisem Kodeksu Zografskiego*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1961) korzystam z mikrofilmów sporządzonych przez właścicieli rękopisów: Bibliotekę im. Sałtykowa-Szczedrina w Leningradzie w r. 1958 i Bibliotekę im. Lenina w Moskwie w r. 1966.

Punktem odniesienia będzie dla mnie gągolski Kodeks Assemaniego, zachowany niemalże w całości i ukazujący najstarszy znany nam układ cyrylometodejskiego roku kościelnego. Ass. jest aprakosem krótkim, ale wiadomo, że scs. tetra powstały przez uzupełnienie właśnie aprakosu krótkiego⁵ i że odbijają jego układ wewnętrzny.

W podanym tu przeglądzie materiału stan Zogr. i Mar. prezentuję w dwójaki sposób. Jeżeli perykopy oznaczone zostały wyłącznie skrótem wyrazów *začelo* i *koncov*, podaję numer wersetu. Jeżeli jednak łączy się to z dłuższą notą marginesową, umieszczam w miejsce cyfry skrót *Mg.*, a jego rozwiązanie, tj. pełny zapis marginesowy, podaję w aneksie (1). Defekt rękopisu, jeżeli obejmuje całą perykopę, oznaczam kreską, jeśli tylko jej początek lub koniec, zamiast cyfry podaję symbol \emptyset . Ponieważ nie dysponuję mikrofilmem dwóch pierwszych kart Mar. znajdujących się w Wiedniu, nie uwzględniam ich w mojej statystyce⁶. Rubryka podająca numer tygodnia nie uwzględnia Zogr., ponieważ w rękopisie tym tygodnie numerowane nie są.

Szczegółowej analizie poddaję tylko cykl świąt ruchomych (tzw. *temporale*).

Okres I od Wielkanocy do soboty przed Pięćdziesiątnicą. (Dla całości obrazu włączam tu i te perykopy przeznaczone na Wielkanoc, które w Ass.⁷ umieszczone są w cyklu świąt nieruchomych (*sanctorale*).

Dzień	Numer tygodnia		P e r y k o p y		
	wg Ass.	wg Mär.	Ass.	Zogr.	Mar.
Wielkanoc:	<i>velikaja pascha</i>	<i>velika nošto</i>	Mt 28,16-20		Mg
			Mr 16,1-8	Mg 8	Mg
			9-20	----	Mg
			tk 24,1-12	Mg 12	Mg 12
			12-35	Mg \emptyset	Mg 35
			36-53	\emptyset	Mg 53

- (5) Рог. пр. Л. П. ЖУКОВСКАЯ, *Об объеме первой славянской книги, переведенной с греческого Кириллом и Мефодием*, Вопросы славянского языкознания, 7, Москва 1963, s. 73-81, zwł. s. 79.
- (6) Ani Jagić w swoim wydaniu Mar., ani też Repp w nowszym studium (F. REPP, *Zur Kritik des Codex Marianus*, Zeitschrift für Slavische Philologie XXIV, Heidelberg 1955, s. 271-276) nie podają żadnych informacji na temat notek liturgicznych dwóch kart wiedeńskich Mar.
- (7) Рог. J. KURZ, *Evangeliiŕ Assemanŕu. Kodex Vatikánský ŕ. slovanskŕj*, díl II, Praha 1955; *Ассеманиево евангелие*. Факсимилно издание, София 1981.

Dzień	Numer tygodnia		P e r y k o p y		
	wg Ass.	wg Mar.	Ass.	Zogr.	Mar.
			Jn 1, 1-17	17	----
			20,1-10	Mg 0	Mg
			11-18	----	Mg 18
			19-31	0	Mg 31
			21,1-14	Mg	Mg 14
			14-25	Mg	Mg 0
pn.	<i>světlo</i>		Jn 1,18-28	28	0 28
wt.	<i>světlo</i>	1	tk 24,12-35	12 - 0	Mg 35
śr.	<i>světlo</i>		Jn 1,35-52		Mg
czw.	<i>světlo</i>	1	Jn 3,1-15	- 0	Mg 15
pt.	<i>světlo</i>	1	Jn 2,12-22		Mg 22
sb.	<i>světlo</i>	1	Jn 3,22-33	----	Mg 33
Antypascha	2	2	Jn 20,19-31	0	Mg 31
pn.	2	2	Jn 2,1-11		Mg 11
wt.	2	2	Jn 3,16-21	----	Mg 21
śr.	2	2	Jn 5,17-24		Mg
czw.	2	2	Jn 5,24-31		Mg 30
pt.	2	2	Jn 5,30 6,2		Mg 2
sb.	2	2	Jn 6,14-27		Mg
Nd.	3	3	Mr 15,43-16,8	43 8	Mg - 8
pn.	3	3	Jn 4,46-54		Mg 54
wt.	3	3	Jn 6,27-33	28	Mg 33
śr.	3	3	Jn 6,35-39		Mg
czw.	3	3	Jn 6,40-44	40	Mg 44
pt.	3	3	Jn 6,48-54		Mg 54
sb.	3	3	Jn 15,17-16,2		Mg
Nd.	4	4	Jn 5,1-15		Mg 15
pn.	4	4	Jn 6,56-69		Mg 69
wt.	4	4	Jn 7,1-13		Mg 13
śr.	4	4	Jn 7,14-30		Mg 30
czw.	4	4	Jn 8,12-20		Mg 20
pt.	4	4	Jn 8,21-30		Mg 30
sb.	4	4	Jn 8,31-42	42	Mg 41
Nd.	5	5	Jn 4,5-42	42	Mg 42
pn.	5	5	Jn 8,42-51	42 51	Mg

Dzień	Numer tygodnia		P e r y k o p y			
	wg Ass.	wg Mar.	Ass.	Zogr.		Mar.
wt.	5	5	Jn 8,51-59	51	59	Mg 59
śr.	5	5	Jn 6,5-14			Mg 14
czw.	5	5	Jn 9,39-10,9	39	9	39 1
pt.	5	5	Jn 10,17-28	17	28	Mg
sb.	5	5	Jn 10,27-38	27	38	Mg
Nd.	6	6	Jn 9,1-38	1	38	Mg 38
pn.	6	6	Jn 11,47-54			Mg 54
wt.	6	6	Jn 12,19-36		36	Mg 36
śr.	6	6	Jn 12,36-47			Mg
czw.	6	6	tk 24,36-53	0		Mg 53
pt.	6	6	Jn 14,1-11			Mg
sb.	6	6	Jn 14,10-21			Mg 21
Nd.	7	7	Jn 17,1-13		0	Mg
pn.	7	7	Jn 14,27-15,7			Mg
wt.	7	7	Jn 16,2-13	2	13	Mg 13
śr.	7	7	Jn 16,15-23			Mg
czw.	7	7	Jn 16,24-33	23	32	Mg 33
pt.	7	7	Jn 17,11-18; 26	0		Mg 26
sb.	7	7	Jn 21,14-25			Mg 0

A oto zestawienie liczbowe perykop tego okresu. Ukazuje ono liczbę perykop w Ass., następnie po uwzględnieniu defektów Zogr. i Mar. liczbę możliwych perykop w tetrach, dalej liczbę oznaczonych w c(ałości) i częściowo: p(oczątek) i k(oniec), wreszcie liczbę perykop nie oznaczonych w ogóle. Rubrykę tę rozbijam na perykopy, które mogły być oznaczone c(ałe) lub tylko cz(ęściowo). Ostatnia rubryka ukazuje liczbę perykop oznaczonych połowicznie cz(ęściowo).

Perykopy w Ass.	Kodeks Zografski								Kodeks Mariański							
	możliwe		oznaczone			nie oznaczone			możliwe		oznaczone			nie oznaczone		
	c.	cz.	c.	p.	k.	w ogóle		cz.	c.	cz.	c.	p.	k.	w ogóle		cz.
					c.	cz.								c.	cz.	
Mt 1	1					1			1			1				1
Mr 2	1	1	1	1					2		1	1				1
Łk 4	2	2	2	1			1		4		4					
Jn 48	42	4	9	4	4	25	4	8	44	3	30	16	1			14
55	46	7	12	6	4	26	5	8	51	3	35	18	1			16

A oto dane procentowe

Sposób oznaczenia	Zogr.	Mar.
% perykop oznaczonych	(22 na 53) 41,5 %	(54 na 54) 100,0 %
% perykop nie oznaczonych	(31 na 53) 58,5 %	(0 na 54)
% oznaczonych w całości	(12 na 46) 26,1 %	(35 na 51) 68,6 %
% oznaczonych miejsc	(34 na 99) 34,3 %	(89 na 105) - 84,8 %
% nie oznaczonych miejsc	(65 na 99) 65,7 %	(16 na 105) - 15,2 %

Okres II od Pięćdziesiątnicy do niedzieli przed Podwyższeniem Świętego Krzyża (14 września).

Dzień	Numer tygodnia		P e r y k o p y		
	wg Ass.	wg Mar.	Ass.	Zogr.	Mar.
Pięćdziesiątnica		8 Pięćdz.	Jn 7,37-52 Jn 8,12		Mg Mg 11
pn.	<i>Sv. Duxa</i>	<i>po Pentek.</i>	Mt 18,10-20		Mg 20
sb.	1		Mt 5,42-48	42 48	(wieder)
Nd.	1	1	Mt 10,32-39 Mt 19,27-30	32 ----	Mg
sb.	2		Mt 7,1-8	1 8	8
Nd.	2		Mt 4,18-23		----
sb.	3	3	Mt 7,24-8,4	24	Mg
Nd.	3		Mt 6,22-33	33	33

Dzień	Numer tygodnia		P e r y k o p y		
	wg Ass.	wg Mar.	Ass.	Zogr.	Mar.
sb.	4		Mt 8,14-23		16 22
Nd.	4		Mt 8,5-13	13	13
sb.	5		Mt 9,9-13	0	Mg 13
Nd.	5		Mt 8,28-9,1	28	Mg 1
sb.	6	6	Mt 9,18-26	0	Mg
Nd.	6	6	Mt 9,1-8		Mg 8
sb.	7	7	Mt 10,37-11,1		Mg 1 Mg
Nd.	7	7	Mt 9,27-35		Mg 35
sb.	8		Mt 12,30-37	30 37	30 37
Nd.	8	8	Mt 14,14-22	15-22	Mg 22
sb.	9	9	Mt 15,32-39	32 39	Mg 39
Nd.	9		Mt 14,22-34	22 34	34
sb.	10	10	Mt 17,27-18,4	----	Mg 4
Nd.	10	10	Mt 17,14-23	----	Mg 23
sb.	11	11	Mt 19,3-12	----	Mg
Nd.	11	11	Mt 18,23-35	----	Mg 35
sb.	12		Mt 20,29-34	----	Mg 34
Nd.	12	12	Mt 19,16-26	----	Mg 26
sb.	13	13	Mt 22,15-22	----	Mg 21
Nd.	13	13	Mt 21,33-42	----	Mg 42
sb.	14	14	Mt 23,1-12	----	Mg 12
Nd.	14	14	Mt 22,2-14	----	Mg 14
sb.	15	15	Mt 24,1-13	----	Mg 13
Nd.	15	15	Mt 22,35-46	----	Mg 46
sb.	16	16	Mt 24,34-0		Mg 44
Nd.	defekt	16	brak rkp.		Mg 29

Zestawienie liczbowe:

Perykopy w Ass.	Kodeks Zografski							Kodeks Marjański															
	możliwe			oznaczone				nie oznaczone				możliwe			oznaczone				nie oznaczone				
	c.	cz.		c.	p.	k.	w_ogóle	cz.			c.	p.	k.	w_ogóle	cz.			c.	p.	k.	w_ogóle	cz.	
Mt 32	19	2		6	3	2	8	2	5	31				23	4	4							8
Mr -																							
Łk -																							
Jn 1	1						1			1				1									
	33	20	2	6	3	2	9	2	5	32				24	4	4							8

Dane procentowe:

Sposób oznaczenia	Zogr.	Mar.
% perykop oznaczonych	(11 na 22) 50,0 %	(32 na 32) 100,0 %
% perykop nie oznaczonych	(11 na 22) 50,0 %	(0 na 32)
% oznaczonych w całości	(6 na 20) 30,0 %	(24 na 32) 75,0 %
% oznaczonych miejsc	(17 na 42) 40,5 %	(56 na 64) 87,5 %
% nie oznaczonych miejsc	(25 na 42) 59,5 %	(8 na 64) 12,5 %

Okres III od soboty po Podwyższeniu Świętego Krzyża do niedzieli syropustnej.

Dzień	Numer tygodnia		P e r y k o p y		
	wg Ass.	wg Mar.	Ass.	Zogr.	Mar.
sb.	defekt	17	Łk 4,0-36	Mg 36	Mg 36
Nd.	1 NZ	17	Łk 5,1-11		Mg 11
sb.	2	17	Łk 5,17-26		Mg 26
Nd.	2	18	Łk 6,31-36		Mg 36
sb.	3	18	Łk 5,27-32		Mg 32
Nd.	3	19	Łk 7,11-16		Mg 16
sb.	4	19	Łk 6,1-10		Mg 10
Nd.	4	20	Łk 8,5-15		Mg 15
sb.	5	20	Łk 7,1-10		Mg 10
Nd.	5		Łk 16,19-31		Mg 31
sb.	6	21	Łk 8,16-21		Mg 21

Dzień	Numer tygodnia		P e r y k o p y		
	wg Ass.	wg Mar.	Ass.	Zogr.	Mar.
Nd.	6	21	tk 8,27-39		Mg 39
sb.	7	22	tk 9,1-6		Mg 6
Nd.	7	22	tk 8,41-56		Mg 56
sb.	8	23	tk 9,37-43		Mg
Nd.	8	23	tk 10,25-37		Mg 37
sb.	9	24	tk 9,57-62		Mg 62
Nd.	9		tk 12,16-21		16 21
sb.	10	25	tk 10,19-21		Mg 21
Nd.	10	25	tk 13,10-17		Mg 17
sb.	11	26	tk 12,32-40		Mg 40
Nd.	11	26	tk 14,16-24		Mg 24
sb.	12	27	tk 13,19-29	0	Mg 29
Nd.	12	27	tk 17,12-19		Mg 19
sb.	13	28	tk 14,1-11	0	Mg 11
Nd.	13	28	tk 18,18-27		Mg 27
sb.	14	29	tk 16,10-15		Mg 15
Nd.	14	29	tk 18,35-43		Mg 43
sb.	15	30	tk 17,3-10		Mg 10
Nd.	15	30	tk 19,1-10		Mg 10
sb.	16	31	tk 18,2-8		Mg 8
Nd.	16	<i>prěžde posta v.</i>	tk 18,10-14		Mg 14
sb.	17	<i>prěžde posta v.</i>	tk 20,45-21,4		Mg 3
Nd.	17	31	tk 19,12-26		Mg 26
sb.	<i>prěžde męsop.</i>		tk 11,5-13		13
Nd.	<i>prěžde męsop.</i>		tk 15,11-32		Mg 32
sb.	<i>męso- pust.</i>	<i>męso- pust.</i>	tk 21,8-9		8
			25-27		
			33-36		34
Nd.	<i>męsopust.</i>	<i>męsopust.</i>	Mt 25,31-46		Mg 46
sb.	<i>syropust.</i>		Mt 6,1-13	1	(Wieder)
Nd.	<i>syropust.</i>		Mt 6,14-21	14	(Wieder) 21

Zestawienie liczbowe:

Perykopy w Ass.	Kodeks Zografski							Kodeks Mariański						
	możliwe		oznaczone			nie oznaczone		możliwe		oznaczone			nie oznaczone	
	u.	cz.	c.	p.	k.	w.ogóle c.	cz.	u.	cz.	c.	p.	k.	w.ogóle c.	cz.
Mt 3	3			2		1		2	1	1	1	1		
Mr														
Łk 37	35	2	1			34	2	37		35	1	1		2
Jn														
	40	38	2	1	2	35	2	2	38	1	36	1	2	2

Dane procentowe:

Sposób oznaczenia	Zogr.	Mar.
% perykop oznaczonych	(3 na 40) 7,5 %	(39 na 39) 100,0 %
% perykop nie oznaczonych	(37 na 40) 92,5 %	(0 na 39)
% oznaczonych w całości	(1 na 38) 2,6 %	(36 na 38) 94,7 %
% oznaczonych miejsc	(4 na 78) 5,1 %	(75 na 77) 97,4 %
% nie oznaczonych miejsc	(74 na 78) 94,9 %	(2 na 77) 2,6 %

Okres IV od początku Wielkiego Postu do Wielkiej Soboty.

Dzień	Numer tygodnia		P e r y k o p y		
	wg Ass.	wg Mar.	Ass.	Zogr.	Mar.
sb. Postu	1	1 <i>żłsta</i>	Mr 2,23-3,5		Mg 5
Nd.	1	1 <i>żłsta</i>	Jn 1,44-52		Mg 52
sb.	2	2	Mr 1,35-44		Mg 44
Nd.	2	2	Mr 2,1-12		Mg 12
sb.	3	3	Mr 2,14-17		Mg 17
Nd.	3	3	Mr 8,34-9,1		Mg 1
sb.	4	4	Mr 7,31-37		Mg 37
Nd.	4	4	Mr 9,17-31		Mg 31
sb.	5	5	Mr 8,27-31		Mg 31
Nd.	5	5	Mr 10,32-45	Mg 45	Mg 45
sb.	6	6	Jn 11,1-45	45	Mg 45

Dzień	Numer tygodnia		P e r y k o p y		
	wg Ass.	wg Mar.	Ass.	Zogr.	Mar.
Nd. Palmowa	<i>cvětna</i>	6 <i>cvětna</i>	Jn 12,1-18 Mt 21,1-Ø	---	Mg 18 Mg 17
Wielki Tydzień	<i>světo</i>	<i>světo i veliko</i>			
pn.			Mt 24,3-35	Ø	Mg
wt.			Mt 24,36-51 Mt 25,1-31 Mt 26,1-2		Mg 51 Mg 29 Mg
śr.			Mt 26,6-16		Mg 16
czw.			Mt 26,2-39 Łk 22,43-44 Mt 26,40-75 Mt 27,1-2		Mg 39 75 Mg 2
pt.	<i>světo veliko</i>	<i>světo veliko ta fati</i>	Jn 13,3-17 Jn 13,31-14,31 Jn 15,1-23 25-27 Jn 16,1-13 14-20 23-33 Jn 17,1-26;18,1 Jn 18,1-28 Mt 26,57-75 Jn 18,28-19,16 Mt 27,3-32 Mr 15,16-32 Mt 27,33-54 Łk 23,32-49 39-43 Jn 19,25-37 31-37 Mr 15,43-47 Jn 19,38-42	Mg 1 13 23 32 1 Mg 28 Mg 75 Mg 16 Mg 32 Mg 32 Mg 54 32 49 Mg 37 Mg 47 Mg 42	Mg Mg Mg Mg Mg 26; 1 Mg 28 Mg 75 Ø Mg 16 Mg 32 Mg 32 Mg 54 Mg 49 Mg 37 Mg 47 Mg 42

Dzień	Numer tygodnia		P e r y k o p y		
	wg Ass.	wg Mar.	Ass.	Zogr.	Mar.
pt.			Mt 27,62-66	Mg 66	Mg 66
			Mt 27,1-43		Mg
			Mt 27,45-54	54	54
			Mt 27,55-56		Mg
			57-61		Mg 61
sb.			Mt 27,62-66		Mg 66
			Mt 28,1-20		Mg 20

Zestawienie liczbowe:

Perykopy w Ass.	Kodeks Zografski						Kodeks Mariański								
	możliwe		oznaczone		nie oznaczone		możliwe		oznaczone		nie oznaczone				
	c.	cz.	c.	p. k.	w ogóle		cz.	c.	cz.	c.	p. k.	w ogóle			
				c.	cz.	cz.						c.	cz.	cz.	
Mt 14	12	1	4	1	7	1	1	14		11	2	1			3
Mr 11	11		3		8			11		11					
Łk 1	1		1		1			1		1					
Jn 8	8		4	1	2		1	7	1	7	1				
34	32	1	12	2	18	1	2	33	1	30	3	1			3

W zestawieniu tym jako jedną perykopę liczę zarówno te, które na W. Piątek w Ass. przytoczone są dwukrotnie, jak i te, które stanowiąc jeden ciąg tekstowy obejmują formalnie więcej niż jeden rozdział według segmentacji współczesnej. Nie uwzględniam też jako osobnej perykopy dwuzdaniowej wstawki z Łk wklonowanej w Ass. między 39 i 40 werset Mt XXVI w perykopie na W. Czwartek.

Dane procentowe:

Sposób oznaczenia	Zogr.		Mar.	
% perykop oznaczonych	(14 na 33)	42,4 %	(34 na 34)	100,0 %
% perykop nie oznaczonych	(19 na 33)	57,6 %	(0 na 34)	
% oznaczonych w całości	(12 na 32)	37,5 %	(30 na 33)	90,9 %
% oznaczonych miejsc	(26 na 65)	40,0 %	(64 na 67)	95,5 %
% nie oznaczonych miejsc	(39 na 65)	60,0 %	(3 na 67)	4,5 %

Różnicę między oboma rękopisami najlepiej ukażą dane procentowe obliczone dla wszystkich czterech okresów łącznie.

Sposób oznaczenia	Zogr.	Mar.
% perykop oznaczonych	(50 na 148) 33,8 %	(159 na 159) 100,0 %
% perykop nie oznaczonych	(98 na 148) 66,2 %	(0 na 159)
% oznaczonych w całości	(31 na 136) 22,8 %	(125 na 154) 81,2 %
% oznaczonych miejsc	(81 na 284) 28,5 %	(284 na 313) 90,7 %
% nie oznaczonych miejsc	(203 na 284) 71,5 %	(29 na 313) 9,3 %

Z powyższego zestawienia jasno wynika, że Mar. był pełnowartościową księgą liturgiczną, podczas gdy Zogr. pełnił w tym zakresie tylko funkcję pomocniczą. Widocznie w ośrodku, w którym był używany, posiadano jeszcze inny egzemplarz, może właśnie ewangeliarz-aprakos typu Ass.

Na uwagę zasługuje inny sposób liczenia niedziel w Ass. i w Mar. Ass. ma znany z licznych późniejszych ewangeliarzy podział cyklu od Pięćdziesiątnicy do Przedpościa na dwa okresy: do i od tzw. Nowego Lata tj. święta Podwyższenia Świętego Krzyża 14 września. Mar. liczy te niedziele nieprzerwanie, przy czym widoczne są tam drobne odchylenia od typu Ass. Niestety w Ass. brak karty a może dwóch właśnie na pograniczu obu podokresów, porównać więc możemy Mar. jedynie z bliskim obu głągolskim rękopisem staroruskim Ostr.⁸ Starsza Saw. jest mocno zdefektowana.

Ass.		Ostr.		Mar.	
Dzień	Tekst	Dzień	Tekst	Dzień	Tekst
sb. 16	Mt 24,34-	sb. 16	Mt 24,34-44	sb. 16	Mt 24,34-44
		Nd. 16	Mt 25,14-29	Nd. 16	Mt 25,14-29
		sb. 17	Mt 25,1-13	sb. 17	tk 4,31-36
		Nd. 17	Mt 15,21-28	Nd. 17	tk 5,1-11
sb. 1 <i>NL</i>	tk 4,31-36	sb. 1 <i>NL</i>	tk 4,31-36	sb. 17	tk 5,17-26
Nd. 1 <i>NL</i>	tk 5,1-11	Nd. 1 <i>NL</i>	tk 5,1-11	Nd. 18	tk 6,31-36

(8) А. ВОСТОКОВ, *Острмирово евангелие 1056-57 года*, Санктпетербург 1843.

Ass.		Ostr.		Mar.	
Dzień	Tekst	Dzień	Tekst	Dzień	Tekst
Nd. 15	NL Łk 19,1-10	Nd. 15	NL Łk 19,1-10	Nd. 30	Łk 19,1-10
sb. 16	NL Łk 18,2-8	sb. 16	NL Łk 18,2-8	sb. 31	Łk 18,2-8
Nd. 16	NL Łk 18,10-14	Nd. 16	NL Mt 15,21-28	Nd. <i>przędzi</i>	Łk 18,10-14
sb. 17	NL Łk 20,45-21,4	sb. 17	NL Łk 20,46-21,4	sb. <i>przędzi</i>	
Nd. 17	NL Łk 19,12-26	Nd. 17	NL Łk 18,9-14	Nd. 31	Łk 19,12-26

Tu zaczyna się okres Przedpościa.

System jednolitego liczenia niedziel od Pięćdziesiątnicy do Przedpościa wprowadził późniejszy użytkownik cyrylski także do Ass.⁹, być może Ass. w młodszy okresie używany był w tym samym ośrodku kościelnym co Mar.¹⁰ Jak bowiem w odniesieniu do rękopisów staroruskich wykazała L. ŻUKOWSKA¹⁰, a do rękopisów Kościoła Zachodniego B. BOLZ¹¹, podział roku kościelnego i wybór perykop miał w tym czasie charakter wyraźnie środowiskowy.

System Mar. mimo swej osobliwości zachowuje oczywiście charakter cyrylometodejski. Polega on przede wszystkim na dwóch cechach: 1) rok kościelny zaczyna się od Wielkanocy; 2) okres Bożego Narodzenia znajduje się w cyklu świąt nieruchomych. Tym też Mar. różni się od systemu gągolskiego ewangeliarza chorwackiego, który należy do typu ewangeliarzy zachodnich¹². Bolz wyróżnił 4 typy ewangeliarzy zachodnich. Trzy z nich zaczy-

- (9) Notki te wydał wraz z całym rękopisem J. KURZ (*op. cit.*), widać je też doskonale w sofijskim wydaniu fototypicznym.
- (10) Л. П. ЖУКОВСКАЯ, *Типология рукописей древнерусского полного апракоса XI–XIV вв. в связи с лингвистическим изучением их*, Памятники древнерусской письменности. Язык и текстология, Москва 1968, s. 199-332.
- (11) B. BOLZ, *op. cit.*
- (12) Ale i w kalendarzu Kościoła Zachodniego okres od Pięćdziesiątnicy do Adwentu może być podzielony na mniejsze podokresy. Np. opracowany przez Bolza Ewangeliarz rzymski z w. IX zaczyna rok kościelny od Bożego Narodzenia a kończy na Wigilii 24 grudnia. Wyróżnia 1 niedzielę po Bożym Narodzeniu, 10 po Teofanii, 3 niedziele Przedpościa, 6 niedziel Wielkiego Postu, od Wielkanocy do Pięćdziesiątnicy łącznie 8 niedziel, a okres od Pięćdziesiątnicy do Adwentu dzieli na mniejsze podokresy: do św. Apostołów Piotra i Pawła 29 czerwca 5 niedziel, od Apostołów do św. Wawrzyńca 10 sierpnia 6 niedziel, od św. Wawrzyńca do św. Cypriana 14 września 5 niedziel i od św. Cypriana do Adwentu 10 niedziel. Okres Adwentu liczy tu 5 niedziel. Warto zauważyć, że jedna z cezur, dzień św. Cypriana, pokrywa się dokładnie z cezurą kalendarzy cyrylometodejskich, Podwyższeniem Św. Krzyża (14 września).

nają rok kościelny od okresu bożonarodzeniowego (Adwentu, Wigilii lub samego Bożego Narodzenia), czwarty od Paschy.

Ewangeliarz chorwacki zaczyna się od Adwentu, a okres od Pięćdziesiątnicy do Adwentu numeruje nieprzerwanie. Takie liczenie wprowadzono w Kościele Zachodnim na przełomie VII-VIII w.

Mamy więc trzy typy reprezentowane przez rękopisy głągolskie. Typ I jest najprawdopodobniej pochodzenia cyrylometodejskiego, a zachowany jest w Ass. i cyrylskich Saw. i Ostr. Typ II znany z Mar. i cyrylskich notek w Ass. Reprezentuje on być może centrum ochrydzkie św. Klemensa. Typ III, chorwacki, jest wybitnie zachodni. Wyróżnia on 4 niedziele Adwentu, 9 od Bożego Narodzenia do Postu rozbitych na 3 podokresy: 1 niedzielę okresu Bożego Narodzenia, 5 po Teofanii i 3 Przedpościa. Dalej 6 niedziel Wielkiego Postu, Wielkanoc do Pięćdziesiątnicy włącznie 8 niedziel i 24 niedziele od Pięćdziesiątnicy do Adwentu¹³

Różnice między Zogr. i Mar. uzewnętrzniają się nie tylko w sposobie opracowania not o charakterze typowo liturgicznym. Widoczne są też w zachowaniu do potrzeb liturgicznych incipitów perykop cechy ewangeliarza-aprakosu. Najczęściej polega to na wprowadzeniu do tekstu wyjaśniającego podmiotu *Isus*. O ile jednak w Zogr. natrafiłem tylko na 6 takich wypadków, przy czym można by uznać je nawet za spotykane i w innych pozycjach rozwinięcie zdania bezpodmiotowego, o tyle w Mar. mamy obok 23 wypadków wprowadzenia imienia *Isus* do zdań bezpodmiotowych (zob. Aneks II) 4 przykłady dodania imienia *Isus* obok istniejącego już w zdaniu zaimka osobowego: *vo-šedvošu že jemu Isusovi vo Kapernaum* Mt VIII 5; *i prišedvošu jemu Isusovi na ono polu* Mt VIII 28; *i bysto mimo xodeštu jemu Isusu* Mr II 23; *i to bē stoje Isuso pri jezerē* Łk 5,1. Zogr. ma w tych zdaniach sam zaimek, Ass. tylko imię *Isus*. Takim dodanym podmiotem może być i rzeczownik *gospodb*: *reče že gospodb* Łk XV 11 (Zogr. *reče že*; Ass. *reče gospodb*; gr. εὐπεν δέ; łac. *ait autem*). W Łk VIII 5 Mar. i Ass. mają *reče gospodb prito-šč sijq* podczas gdy Zogr. zgodnie z tekstem greckim ma zdanie bezpodmiotowe: *pritoščejq glagolaše*, gr. εὐπεν δὲ παραβολῆς. Wreszcie Łk XXIV 36 obok dokładnego tłumaczenia tekstu greckiego: *si že jimo glagolqštemo samo Isuso sta po srēdě jixu* zachowany jest także incipit aprakosu: *vsakrešo Isuso iz mrtovyixu sta po srēdě učeniko svojixu*.

(13) Por. np. J. VRANA, *Najstariji hrvatski glagoljski evanđelistar*, Beograd 1975.

Inaczej natomiast ma się sprawa rozdziałów Ammoniusza i związanych z nimi kanonów Euzebiusza oraz tzw. tytułów. W Zogr rozdziały (tzw. „gławy”) i kanony oznaczane są z dużą dokładnością, a na 1189 możliwych kanonów zapisanych jest aż 984 tj. 82,8 %¹⁴ W Mar. zaznaczone są głągolicą tylko nieliczne rozdziały, a kanony oznaczone jeszcze rzadziej i to w sposób bardzo uproszczony (tylko numer kanonu bez odwołania do pozostałych Ewangelii). Na 1118 możliwych oznaczeń rozdziałów Ammoniusza pisarz głągolski odnotował tylko 172 tj. zaledwie 15,4 %¹⁵ (aneks III).

Poprzedzające tekst ewangelijny tzw. tytuły są wprawdzie umieszczone w Mar. konsekwentnie przed Ewangeliami Mr, tk i Jn (w obu rękopisach brak początku Mt), podczas gdy w Zogr. tylko przed tk, ale za to w Zogr. mamy je stosunkowo często wpisane głągolicą na górze lub dole strony wszystkich 4 Ewangelii (u Mt 17, Mr 8, tk 43 i Jn 11, razem 79) zaś w Mar. wpiisał je dopiero młodszy pisarz cyrylski. Pisarz głągolski z rzadka wpisywał na marginesie sam numer tytułu, przy czym u Mt nie ma ich wcale, u Mr tylko 5, tk 24, Jn 2, razem 31 (Aneks IV).

Wszystko to zdaje się przemawiać za tym, że Mar. pełnił przede wszystkim funkcję liturgiczną, Zogr. służył początkowo głównie do celów poznawczych. Dopiero w okresie młodszym cyrylski użytkownicy dostosowali go, podobnie jak i Mar., do liturgii operującej aprakosem pełnym. Jest to jednak zagadnienie odrębne¹⁶

W rozważaniach tych pominąłem problem uroczystości nieruchomości. Niektóre z nich oznaczone są w Zogr. i Mar. Materiał filologiczny przytaczam w aneksie V, a jego interpretację pozostawiam przyszłości.

(14) Pełen materiał z Zogr. dotyczący rozdziałów Ammoniusza i kanonów Euzebiusza wraz ze szczegółowymi obliczeniami podałem w artykule: L. MOSZYŃSKI, *Kanony Euzebiusza w głągolskim rękopisie Kodeksu Zografskiego*, Slovo 25-26, Zagreb 1976, s. 77-119.

(15) Rozdziały Ammoniusza wpisane cyrylicą do Mar. szczegółowo opracowałem w artykule: L. MOSZYŃSKI, *Cyrylica w Kodeksie Marianańskim*, Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej VIII, Warszawa 1969, s. 213-259.

(16) Druga część tej pracy (ETAP CYRYLSKI) opublikowana zostanie w Pradze w czasopiśmie *Byzantinoslavica*.

PRZYPISKI MARGINESOWE O CHARAKTERZE LITURGICZNYM PISANE GŁAGOLICĄ

Ze względów technicznych pominąłem tu znaki diakrytyczne. Litery nadpisane ujęte są w nawias ostry (). W nielicznych przypiskach głągolsko-cyrylskich część pisaną cyrylicą ująłem w nawias kwadratowy [].

KODEKS ZOGRAFSKI

Mt XXVI 57: за(у) ѿ въ о(н) ма вѣса нѣа нъ налѣѣ; XXVII 3: чь(т) ѿ въ оно врѣ(м). видѣвъ ѿода. прѣдавѣ; XXVII 33: въ(н) ..ришь..ше ..оли. .. а мѣ.то ре..моє ..олѣта; XXVII 62: за(у) лѣ; Мг X 32: за(у) не(д) пос...; XV 16: за(у) ѿ въ(н) врѣма воири вѣса нѣа на дворѣ налѣфинъ. еже ес...; XV 43: за(у) въ приде лоснѣ отъ ариматеѣ; XVI 1: чь(т) ѿ; тк I 39: за(у) въ оно (м) възставши маріѣ; IV 31: о(т) л(н) гла(в) ѿ. въ о(н) ... вьна... нѣ въ н.ферзн.оумъ; XXIV 1: чь(т) ѿ; XXIV 12: чь(т) ѿ. въ о(н) врѣ(м) петрѣ възствъ; Јн XIII 31: чь(т) ѿ реве гѣ своимъ оученимъ; XVIII 28: [чь(т)] ѿ [въ он врѣм]; XIX 25: за(у) ѿ въ(н) в ма; XIX 38: ѿ [в...но вр ... моли ..та п...]; XX 1: за(у) чь(т) ѿ; XXI 1: чь(т) ѿ въ оно ѣви с.. нѣоу; XXI 14: за(у) чь(т) ѿ. въ (н)о ѣви сѣ нѣ.

KODEKS MARIANSKI

Mt VII 24: за(у) сѣ(в) ѿ реу гѣ; VIII 23: за(у) врѣ; VIII 28: в вр (м) на(л) ѿ; IX 1: не(д) ѿ в(о)н в(м) вьлѣ нѣ въ въ крѣ прѣиде ѿ гнде в сви граѣ з(у); IX 9: с(в) з(у) в он(в)м ...; IX 18: за(у) ско(т) ѿ въ о(н) вр(м); IX 27: на(л) ѿ въ врѣ(м); X 1: з(у) въ(н) вр(м) козми н дамьѣ; X 32: не(д) ѿ пп(н)ктин вѣхъ стѣхъ рѣ гѣ своимъ оученимъ; X 33: napis nieczytelny; X 37: с(в) ѿ р(у) гѣ; XI 1: на поклоненне крс(т)а жит...; XII 15: въ (с)во(т) празъ стѣхъ оцѣхъ въ(о) врѣ(м); XIII 34: napis zniszczony, może pr...da...alsk...; XIV 14: не(д) ѿ з(у) въ о врѣ; XV 32: со(в)-та ѿ з(у) въ он(в); XVI 13: ręka znacznie młodsza: на стѣго не[тр...] въ о(н) [в]ре[ма]; XVII 13: не(д) ѿ въ он(в); XVII 24: з(у) с(в) ѿ въ врѣ(м) оно; XVIII 10: з(у) въ(п)на(л)нъ пптис. реве гѣ; XVIII 23: не(д) ѿ з(у)л реве гѣ при(т)у; XIX 3: з(у) со(в) ѿ въ врѣ(м); XIX 16: не(д) ѿ з(у) в(о)н в(м); XX 29: ...в...; XXI 1: з(у) н(д) ѿ постоу и на цвѣтъ на оцтръници въ оно (в)м; XXI 33: з(у) не(д) ѿ реве гѣ; XXI 2: не(д) гѣ з(у) реве гѣ при(т); XXI 15: со(в) ѿ з(у) въ в(р)ма он; XXI 35: з(у) не(д) ѿ въ оно ма; XXI 1: со(в) гѣ вно вр(м); XXIV 3: з(у) со(в) ѿ въ врѣ(м); XXIV 33: со(в) ѿ; XXIV 36: во (в)то(р)н(н) стѣѣ и влкъѣ не(д) по(н) въ(о) м(р) гл(в) рѣс отъ н(н) рѣ; XXV 1: з(у) реве гѣ ѿ

оуѣкъ; XXV 14: не(а) еї рече гъ притуж с. з(у); XXV 31: з(у) не(а) ма(с)-
 поу(с)наа рече гъ ега; XXV 43: со(о)т) жї евѣлие прѣстѣпи въ лнж гла(в) нѣ;
 XXVI 1: з(у) [ре]че гъ своимь оуун; XXVI 6: з(у) въ он(о) и въ срдѣ стѣнѣ
 и великиѣ не дѣла; XXVI 57: евѣлие на фати въ оно врѣмѣ з(у); XXVII 1:
 з(у) пт(к) ... вели(к)оумоу в... врѣмѣ он сѣз на тафети; XXVII 3: з(у) въ
 оно врѣмѣ... фати; XXVII 33: на(т)фати; XXVII 55: на(т) фа(т); XXVII 61:
 въ стѣ с(в)т на оутрѣнци з(у) въ оутрѣн на та фати з(у); XXVIII 1: з(у)
 со(в)та сѣта на вечерьнии кнѣц на та фати; XXVIII 16: з(у) на оутѣни въ оно
 вр. ѣв о(т) м(р)на иши ѣ.

Мг I 1: з(у) м(р) не(а)лѣ прѣзѣ стѣими деофанни; I 35: з(у) со(в)та
 ѣ постоу въ врѣмѣ; II 1: з(у) не(а) ѣ поста въ он вр; II 14: з(у) со(в)та
 ѣ постоу в оно вр...; II 23: з(у) со(в) а унста постоу; VII 31: з(у)
 со(в) Г постоу въ оно (вр)м; VIII 27: з(у) с(в) а постоу въ он в; VIII 35:
 з(у) малѣ ѣ постоу рече гъ нж жошета въ слѣзѣ; IX 17: з(у) не(а) Г постоу
 въ оно врѣмѣ; X 32: з(у) с(в)та а постоу въ оно врѣ; X 39: со(в) ѣ пос(т)оу
 от и(о)ана гла(в) пѣ; X 46 młodsza ręką: со(в)та а псоу; X 48: не(а) ѣ по-
 стоу от мтеа на оутрѣнни(ци przekreślone) на цѣвѣзѣ евѣл гла(в) сѣ. ло(н)
 гла(в) пѣ; XI 2: въ стѣи у(к) евѣл о(т) м(т) на веурн гла(в) снѣ; XI 8:
 въ стѣи пт(к)з евѣл о(т) м(т) гла(в) тѣл; XI 9: въ стѣнѣ с(в)т евѣл на
 оутрѣнници о(т) м(т) гла(в) тѣла; XI 17: въ стѣнѣ во(т) евѣлие на веур(н)
 о(т) м(т) гла(в) тѣлѣ; XIII 3: з(у) въ(н) врѣ въ ве(л) п(о)нк (ostatni wy-
 gaz skreślony); XV 16: з(у) въ оно(в)м на та фа(т); XV 43: з(у) не(а) ѣ
 в но врѣмѣ на та фати; XVI 1: з(у) на оут(р)ѣнници въ оно врѣмѣ на(т) фати;
 XVI 9: на оут...ни ѣ въ(н) врѣмѣ иши отъ лоукиѣ.

ѣк I 1: на рождѣство иоана крститель евѣл; I 21: на благовѣстие
 стѣнѣ бѣла въ оно (вр)м; I 25: прѣс(т)ѣпѣ ѣ се; I 39: з(у) въ в(р)ѣмѣ на
 оутрѣни бѣи на прѣставленне и рождѣство; II 1: з(у) въ вечерѣ хѣа рождѣства;
 II 20: з(у) в но в(р)ѣмѣ; II 22:
 прѣс(т)ѣпн з(у) въ он вр(м); II 25: з(у) упопанти гѣ нашего нѣха гла(в) ѣ;
 III 1: з(у) веурѣ стѣх епф(н)ни; IV 31: со(в) жї ев(ѣ) о(т) л(к) гла(в) нѣ
 въ но врѣ; V 2: з(у) не(а) жї в н врѣмѣ ...; V 17: сж(в) жї в(о)но врѣмѣ;
 V 27: з(у) со(в) сї въ оно врѣмѣ; VI 1: со(в) ѣл з(у) въ он врѣмѣ; VI 31:
 з(у) не(а) сї рече гъ; VII 2: з(у) сж(в) ѣ въ оно в(р)ѣмѣ вънна нѣз въ на;
 VII 11: з(у) не(а) зї вн врѣмѣ; VII 36: з(у) стѣл ефимнѣ зау въ оно врѣмѣ;
 VIII 4: не(а) нѣ; VIII 16: со(в) нѣ з(у) рече гъ; VIII 26: з(у) ... нѣ
 врѣмѣ; VIII 41: за(у) не(а) нѣ в н врѣмѣ; IX 1: со(в) нѣ в врѣмѣ о(н); IX
 37: з(у) со(в) нѣ в но врѣмѣ; IX 57: со(в) нѣ з(у) въ оно в(р)ѣмѣ; X 16:

з(ч) рече гъ нз с(в)онмъ оученик стадог апла лкз; X 19: со(в) нѧ з(ч)
 ре(ч) гъ своимъ оучинко; X 25: з(ч) не(д) нѧ в но врѣм; X 38: на рождѣство
 бѣи з(ч) въ оно врѣм; XI 1: прѣстѣп; XII 32: з(ч) со(в) нѧ рече гъ неко;
 XIII 19: со(в) нѧ з(ч) рече гъ притѣж синѧ; XIV 1: за(ч) со(в) нѧ въ он
 врѣм и възс(т); XIII 10: з(ч) не(д) нѧ въ оно врѣмъ въ оучѧ нѣс; XIV 16:
 з(ч) рече гъ чл не(д) нѧ: XV 11: з(ч) в м оно; XVI 10: со(в) нѧ з(ч) рече
 гъ вѣрѧн; XVI 19: не(д) з(ч) рече гъ; XVII 3: за(ч) ре гъ вне со(в) нѧ;
 XVII 12: з(ч) не(д) нѧ в но врѣм і хо; XVIII 2: з(ч) со(в) нѧ рече гъ;
 XVIII 10: рече гъ притѣж з(ч) не(д) прѣжде поста великадог; XVIII 18:
 з(ч) в но в(р) не(д) нѧ; XVIII 35: з(ч) не(д) нѧ въ оно врѣмъ; XIX 1:
 не(д) нѧ з(ч) в н врѣмъ; XIX 12: не(д) нѧ; XX 46: со(в)та прѣжде пста
 з(ч) рече гъ своимъ оученимъ; XXI 8: з(ч) со(в)та мѣспсна рече гъ влоубѣт;
 XXI 12: з(ч) стѣпѣмоу серѣн и вакѣ рече гъ прѣжде же си; XXI 32: з(ч) н
 та фа(т) въ он врѣм; XXIV 1: з(ч) о(т) л(к) еванѣлие на оутрѣнци в нѣла
 вѣса ѣ; XXIV 12: тожде и на оутрѣнни д в (д) нѣлѧ не(д) ѧ. з(ч) въ(т)р-
 нкоу; XXIV 36: з(ч) въ (н)д(л) ѣ на оут(р)н въ о(н) врѣм.

Јп I 24: вѣторѣнни нѣи въ лоуцѣ гла(в) тѣз; I 35: з(ч) въ ср(д) в
 о(н) врѣм; I 44: з(ч) не(д) ѧ ч(с)та въ пѣтѣ. въ оно врѣ; II 1: з(ч) ѧ
 в по(н)д(к) ѣ не(д) в о(н) врѣм; II 12: не(д) ѧ въ п(т)... въ (н)врѣм;
 III 1: ѧ не(д) в ч(к) з(ч) в но (вр)м; III 16: з(ч) во (в)тор(н)къ въ-
 то(р) ... нѣл(л) рече гъ своимъ оученик; III 22: з(ч) в о(н) врѣм ѧ
 не(д) ре(ч); IV 5: з(ч) не(д) ѧ въ оно врѣмъ; IV 47: в пнѣз ѣ не(д)л в но
 (вр)м; V 1: з(ч) не(д) г в н в(р); V 17: з(ч) в ср(д)ѧ не(д) ѣ рече гъ нз
 приходѧ; V 24: з(ч) в ч(к) не(д) ѣ рече гъ нз приходѧ; V 31: з(ч) въ
 (п)т(к) не(д) ѣ рече гъ нз вѣровѣвшихъ нз нѣмоу иродео(м); VI 5: з(ч) в
 ср(д) не(д) ѧ в но врѣм; VI 13: со(в) не(д) ѣ в н вѣм; VI 14: не(д) ѣ
 о(т) м(р)ка гла(в) сѣж з(ч); VI 27: з(ч) во (в)тр(к) не(д) ѣ рече гъ нз
 пришѣдшихъ к нѣмо иродео(м); VI 34: въ (ср)д ѣ не(д) рече гъ нз п(р)ише-
 дшихъ к нѣмоу ирод. з(ч); VI 39: з(ч) въ ч(к) не(д) ѣ рече гъ нз пришѣд-
 шимъ к (н) и за мртвѣнѧ; VI 48: з(ч) в пт(к) не(д) ѣ рече гъ нз пришѣд-
 шимъ к нѣмоу иродѣ; VI 52: о(т) н(о)д(н) гла(в) рѣс нѣи сѣ(в) ѣ не(д);
 VI 55: в пнѣ(к) нѣд(л) г рече гъ нз пришѣдшимъ з(ч); VII 1: з(ч) втр(к)
 не(д) г; VII 14: з(ч) въ (с)р(д)ѧ г прѣполвниѣ праздѣнниѧ; VII 37: в не(д)
 ѣ лѣнѧ з(ч); VII 52: прѣс; VIII 12: въ (ч)нѧ г не(д) рече гъ нз пришѣдѣ
 з(ч); VIII 21: в пто(к) г не(д) з(ч); VIII 31: въ со(в)та г не(д) за(ч);
 VIII 42: з(ч) в по(н)къ ѧ не(д) рече гъ нз п(р)ишедшихъ нз нѣмоу ирод;
 VIII 51: з(ч) в вторнѣ ѧ нѣд рече гъ н; IX 1: з(ч) не(д) ѣ въ оно врѣм

м(н); X 1: въ Ѹт(н) ѿ не(д) ... ре..; X 17: въ пткз ѿ не(д) з(ч) рече гь
 кз пришедшнмъ к мюу н; X 22: з(ч) ева(ѣ) нѣкова вратра гнѣ и на сѣте
 црѣви; X 27: з(ч) со(в)та ѿ не(д) рече гь кз пришедшн[мъ]; XI 1: со(в)та
 цвѣтна в о(н) вр(м); XI 45: тожде и в поклонѣние честноуемоу дрѣвоу з(ч)
 пн(д)кз ѿ не(д) въ он врм; XII 1: з(ч) не(д) цвѣтна и на лтрѣи; XII 19:
 з(ч) во втр(н)кз ѿ не(д) въ оно врмъ сзвѣтъ сзворша; XII 36: в (с)рдж ѿ
 не(д) ре(ч) гь кз пришедшнмъ кз; XIII 1: з(ч) въ (ч)кз на оумьвение но-
 гамъ над нп(т)рнромъ; XIII 31: Ѹз(т) ѿ з(ч) рече гь кз оуценникомъ ева(ѣ)
 на тафати о(т) н(о)а(н) гл(в) рѣд; XIV 1: з(ч) въ (п)т(о)к ѿ не(д) рече
 гь своимъ оуцн; XIV 10: со(в) ѿ не(д) рече гь своимъ оуценнику; XIV 27:
 з(ч) з(ч) въ (п)н(н) ѿ не(д) рече гь своимъ оуце; XV 17: з(ч) со(в) ѿ не(д)
 рече гь своимъ оуце; на пн(т)костни си заповѣда; XVI 3: в(т)орн(н) ѿ не(д)
 рече гь своимъ оуце; XVI 15: в ср(д) ѿ не(д) рече гь своимъ оуценнику з(ч);
 XVI 23: з(ч) въ Ѹт(о)к ѿ не(д) рече гь своимъ оуце; XVII 1; з(ч) не(д) ѿ;
 XVIII 11: з(ч) в п(т)кз ѿ не(д) в но врѣ(м) възведъ ѿс ови свои на оуцен-
 кзи р(ч); XVIII 1: еванѣлие о(т) н(о)н и тафати то w tekście, а на marg.:
 з(ч) на та фати; XVIII 36: ева(ѣ) о(т) м(т)ат и фти гл(в) тѣ; XVIII 38:
 ева(ѣ) ѿ о(т) м(т) гл(в) тѣ и тафати; XIX 6: въ о(н) вр(м) на въздвигъ
 крѣта рѣа; XIX 10: еванѣлие ѿ о(т) м(рк)а гла(в) сѣ на та фати; еванѣли
 ѿ отъ ма(т)ѣ гл(в) тѣ на та фати; XIX 13: ева(ѣ) ѿ о(т) ло(н) гла(в) тѣ
 на та фати; XIX 16: з(ч) на та фати; XIX 20: ева(ѣ) ѿ о(т) н(н) ... сѣ на
 та фати; XIX 23: ева(ѣ) ѿ на та фати; XIX 21: прѣ(с); XIX 25:
 ... з(ч) ... въ врѣ(м) на та фати; XIX 28: прѣ(с); XIX 30: ева(ѣ) ѿ о(т)
 ма(т) гл(в) тѣ на та фати; XIX 38: з(ч) на (т)фа(т) въ оно вр(м); XX 1:
 и тафати сѣ з(ч) и на оутрѣнц(н) ѿ; XX 11: з(ч) въ он в(р)м Ѹтние на оу-
 трѣнц(н); XX 19: з(ч) не(д) ѿ въ оно врѣмъ в Ѹтнение на оутрѣнц(н) ѿ; XXI 1:
 на оутрѣ(н)и ѿ прѣже писано въ срдъ по велицѣ ноши ѿг; XXI 14: з(ч) въ
 со(в)т ѿ вък..... се юже тре Ѹтние и оутрѣнц.....

II

MIEJSCA, W KTÓRYCH WPROWADZONO (ZACHOWANO) W INCIPICIE PERYKOPY WYJAŚNIA-
 JĄCY PODMIOT *ISUS*

KODEKS ZOGRAFSKI

Mt IX 1, Mr II 14, VII 31, X 32, Jn VIII 21, XIII 3.

KODEKS MARIÁŃSKI

Mt IX 1, XIII 36, XIV 22, XXIII 1, Mr I 35, II 14, VII 31, X 32, Łk
 IV 31, VII 11, VIII 41, IX 1, X 25, XIII 10, XIV 1, XVIII 35, XIX 1, XXIII
 32, Jn II 12, IV 5, VIII 21, XIII 3, XVII 1.

ROZDZIAŁY AMMONIUSZA I KANONY EUZEBIUSZA ODNOTOWANE GŁĄGOLICĄ NA MARGINESACH KODEKSU MARIĄŃSKIEGO

Ew. św. Mateusza: 70 k. 1, 71 k. 10, 75 k. 10, 79 k. 2, 87, 107 k. 10, 146, 159 k. 5, 160, 170 k. 2, 174, 175, 178 k. 10, 179, 181 k. 10, 182, 188 k. 10, 189, 193, 200 k. 10, 206 k. 2, 219, 221, 223, 227 k. 10, 240 k. 1, 242 k. 2, 248 k. 10, 249, 2(72), (274), 306, 31(8), 319, 331, 351, 352 k. 1, (359).

Ew. św. Marka: 17, 18, 24, 29 k. 2, 44 k. 2, 51, 52, 57, 59, 74, (76) k. 1, 81 k. 10, 87, 91 k. 2, 93 k. 2, 107, 112 k. 2, 116 k. 2, 117, 128, 135 k. 2, 137, 138 k. 2, 152, 156, 157, 172, 2(07) k. 1, 238.

Ew. św. Łukasza: 2 k. 5, 3 k. 10, 4, 5 k. 10, 8 k. 5, 9 k. 10, 13 k. 1, 14 k. 3, 15 k. 2, 17, 20 k. 10, 23 k. 8, 33 k. 2, 38 k. 2, 41, 42 k. 2, 44 k. 2, 45 k. 1, 54 k. 5, 57, 61 k. 5, 64 k. 10, 67, 75 k. 10, 76 k. 2, 79, 83, 86 k. 2, 91, 93 k. 1, 96 k. 2, 99, 101 k. 2, 102 k. 2, 103, 104 k. 10, 115 k. 5, 116 k. 1, 118 k. 5, 119 k. 1, 121 k. 2, 126 k. 5, 131 k. 10, 133 k. 2, 135, 137, 140 k. 5, 142, 145 k. 5, 149 k. 10, 150 k. 1, 151, 157 k. 5, 164 k. 10, 167, 181, 182 k. 5, 183 k. 10, (184) k. 5, 187 k. 5, 189, 190, 218 k. 2, 224, 225 k. 10, 227, 234 k. 1, 238, 239, 240 k. 2, 241 k. 2, 242, 244, 246 k. 2, 250 k. 2, młodsza wyraźniej ręką wpisana zam. 259 249, 292 k. 2, 317, 336, 349.

Ew. św. Jana: 19, 25, 33 k. 10, 37 k. 10, 41 k. 10, 50 k. 10, 5(2) k. 2, 56 k. 10, 58 k. 10, 68, 89 k. 10, 92 k. 10, 114 k. 10, 134 k. 10, 138 k. 10, 153 k. 10, 156 k. 2, 157 k. 10, 188, 197, (201), 209, 213 k. 9, 219 k. 9, 225.

IV

OBSZERNE TYTUŁY WPISANE GŁĄGOLICĄ PRZY TEKŚCIE

KODEKS ZOGRAFSKI

Podana w nawiasie liczba informuje, że zamieszczony na górze lub dole strony pełen tytuł zaopatrzony był także w kolejny numer; główna sygnatura to werset, do którego odnosi się tytuł.

Ew. św. Mateusza: VIII 1, 9, 11, 15, 16, 21, 23, 28, XIV 1 (25), 15 (26), 26 (27), XV 1 (28), 5 (29), 22 (30), 32 (31), XVI 1 (32), 13 (33).

Ew. św. Marka: I 23 (1), 30 (2), 34 (3), 40 (4), II 1 (5), 14 (6), V 25, VI 17.

Ew. św. Łukasza: II 1 (1), 8 (2), III 2 (5), 10 (6), IV 1 (7), 33 (8), 38 (9), V 4 (11), 12 (12), 18 (13), 27 (17 zam. 14), VI 6, 13, 20, VII 1, 11, 18, 36, VIII 5 (22), 22, 27 (24), 40, 43 (26), IX 1, 12 (28), 18, 28, 37 (30 zam. 31), X 1, 23, 30, 38, XI 1, 14, 39, 42. XII 1, 13, 16, XIII 1, XV 11, XVIII 10, XIX 1.

Ew. św. Jana: II 1 (1), 13 (2), III 1, IV 1, 47 (6), V 5 (7), VI 16 (9), IX 1 (10), XI 1 (11), XII 1 (12), 14 (15).

KODEKS MARIŃSKI

Na marginesach same numery tytułów; jedynie na k. 86v u góry pisarz cyrylski wpisujący tytuły napisał cyrylicą numer 8, a nieporadną głagolicą tytuł odnoszący się do tk IV 31; zapisu tego nie można tu brać pod uwagę, pochodzi z innego czasu.

Ew. św. Mateusza: -----

Ew. św. Marka: VIII 22 (23), IX 5 (25), 42 (28), XI 1 (32), XII 1 (36).

Ew. św. Łukasza: II 25 (3), III 10 (6), IV 1 (7), V 12 (12), 26 (14), VI 6 (15), VIII 55 (27), IX 37 (31), 46 (32), XI 1 (38), 14 (39), XIII 10 (48), XIV 17 (51), 28 (55), XV 1 (57 zam. 56), 3 (57), XVI 1 (58), 19 (59), XVIII 2 (61), 10 (62), 18 (63), 35 (64), XIX 12 (67), XX 9 (70).

Ew. św. Jana: III 22 (3), XI 1 (11).

V

PERYKOPY CYKLU STAŁEGO ZAZNACZONE GŁAGOLICĄ W ZOGR. I MAR. W ZESTAWIENIU Z KALENDARZEM WRZEŚNIOWYM ASS.

Dzień według Ass.	P e r y k o p y		
	Ass.	Zogr.	Mar.
WRZESIEŃ			
1 <i>Symeona słopnika</i>	tk 4,16-22	-----	16 22
2, 3, 4, 5, 6		nie oznaczone	
8 <i>Rodbstwo Bogorodice</i>	tk 10,38-42		Mg
	11,27-28	28	28
9, <i>prēžde vobdviga</i> , 11 -		nie oznaczone	
12 <i>Kornata</i>	Jn 11,47-54		Mg 54
13		nie oznaczone	
14 <i>vobdvizenije Krbsta</i>	Jn 19,6		Mg
	19,9-11		Mg
	19,13-20		Mg Mg

Dzień według Ass.	P e r y k o p y		
	Ass.	Zogr.	Mar.
	19,25-28		25 Mg
	19,30-35		35
15 <i>Nikity i Stefana</i>	Mt 5,14-19	14	-----
16 <i>Jefimije</i>	tk 7,36-50		Mg 50
17, 20, 22, 23			<i>nie oznaczone</i>
24 <i>Thekly</i>	Mt 25,1-13	1 13	13
25, 26, 30			<i>nie oznaczone</i>
PAŹDZIERNIK			
1, 2, 3, 6			<i>nie oznaczone</i>
7 <i>Serģija i Vakxa</i>	tk 21,12-19		Mg
11, 13, 18, 21			<i>nie oznaczone</i>
23 <i>Ijakova</i>	Mt 10,24-32	26 31	26 31
25, 26, 30			<i>nie oznaczone</i>
LISTOPAD			
1 <i>Kozmy i Damijana</i>	Mt 10,1; 5-8		Mg 8
2, 6, 7			<i>nie oznaczone</i>
8 <i>Mixaila</i>	Mt 13,24-30 36-43		30
11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 25, 26, 27, 30			<i>nie oznaczone</i>
GRUDZIEN			
1			<i>nie oznaczone</i>
4 <i>Varvary</i>	Mr 5,24-34		25
5 <i>Savy</i>	Mt 11,27-30	30	
6, 9			<i>nie oznaczone</i>
12 <i>Spiridona i Danila</i>	tk 10,16-24		Mg
13, 14, 17			<i>nie oznaczone</i>
sb. <i>prężde rodbstva</i> <i>Xristova</i>	Mt 12,15-21		Mg
Nd. <i>prężde rodbstva</i> <i>Xristova, 20, 22, 23-</i>			<i>nie oznaczone</i>

Dzień według Ass.	P e r y k o p y		
	Ass.	Zogr.	Mar.
24 <i>nawečerije rodb- stwa Xristowa</i>	tk 2,1-20		Mg 20
25, 26, 27, 28, 29 STYCZEŃ			<i>nie oznaczone</i>
1 <i>obrzeżanije Gospoda</i>	tk 2,20-21 40-52		Mg Mg 52
2, sb. <i>prężde prosvěšteniija</i>			<i>nie oznaczone</i>
Nd. <i>prężde prosvěšteniija</i>	Mr 1,1-8		Mg 8
5 <i>nawečerije Bogo- jawlěniija</i>	tk 3,1-18		Mg 18
6, 7, sb. <i>po prosvě- šteniiji</i>			<i>nie oznaczone</i>
Nd. <i>po prosvěšteniiji</i>	Mt 4,12-17	17	----
8, 11, 14, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 25, 27, 28, 29, 30, 31 LUTY			<i>nie oznaczone</i>
1			<i>nie oznaczone</i>
2 <i>svrěteniije Gospoda</i>	tk 2,22-40		Mg 40
3 <i>Simeona</i>	tk 2,25-40	25	
11, 14, 16, 17, 23, 24 MARZEC			<i>nie oznaczone</i>
9, 22			<i>nie oznaczone</i>
24 <i>nawečerije blagověšteniija</i>	tk 1,39-49; 56	Mg 56	Mg 56
25 <i>Blagověšteniije</i>	tk 1,24-38		Mg 38
KWIECIEŃ			<i>nie oznaczone</i>
6, 11, 22, 23, 25, 26 MAJ			<i>nie oznaczone</i>
1, 2, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 21, 23			<i>nie oznaczone</i>

Dzień według Ass.	P e r y k o p y		
	Ass.	Zogr.	Mar.
CZERWIEC			
2, 4, 8, 11			<i>nie oznaczone</i>
14 <i>Jeliseja</i>	tk 4,22-32	θ	30
15, 19			<i>nie oznaczone</i>
24 <i>roźdbstwo Ioana</i>	tk 1,1-25 57-68 76; 80	80	Mg 80
27, 28			<i>nie oznaczone</i>
29 <i>Petra i Pavla</i>	Mt 16,13-19	θ	Mg 19
LIPIEC			
1, 2, 7, 8, 11, 15, 16, 20, 25, 27			<i>nie oznaczone</i>
31 <i>svęštenije cirkowe</i>	Jn 10,22-28		Mg
SIERPIEŃ			
1 - <i>Makaveja</i>	Mt 10,16-22	16 22	16 22
5, 6, 15, 18, 20, 22, 24, 25, 26, 29, 30, 31 -			<i>nie oznaczone</i>

VI

GŁAGOLSKIE OZNAKOWANIA ZOGR. I MAR. NIEZGODNE Z ASS.

W Mar. oznaczona jest perykopa na Wielki Poniedziałek Mr XIII 3 z notką marginesową 31. Początek nieznaney w Ass. perykopy notuje Zogr. i Mar. od Mt XII 1, a tylko Mar. od Mt VIII 23 i Mt XVI 23 (tu w Zogr. brak tekstu).

Być może pomyłkowo oznaczono koniec perykopy zamiast początku: skrót typu wyrazu *konob* pojawia się po wersecie poprzedzającym planowaną perykopę, a więc w miejscu, gdzie powinien być skrót wyrazu *zađelo* odnoszący się do wersetu następnego: Mt VIII 27 Zogr. *ko.* obok *zaž.*; Mt IX 18 Mar.; Mt IX 38 przed X 1 Mar.; Mt XIV 13 Mar.; Mt XV 31 Mar. i Zogr.; Mt XX 28 Mar.; tk V 1 Mar.; tk IX 36 Mar.; Jn VIII 11 Mar.; Jn XIX 5 Mar.